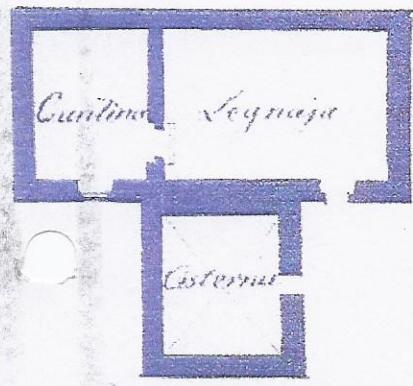

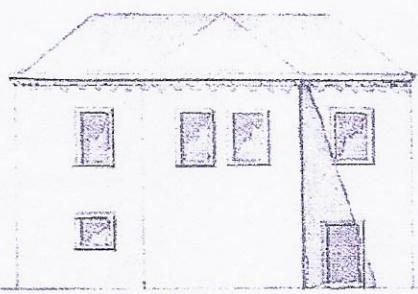
KONZERVATORSKA STUDIJA

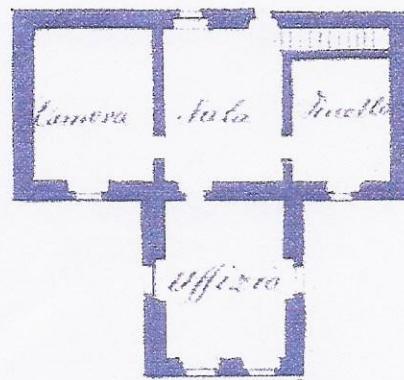
KNEŽEV DVOR - LASTOVO

Pianterreno.

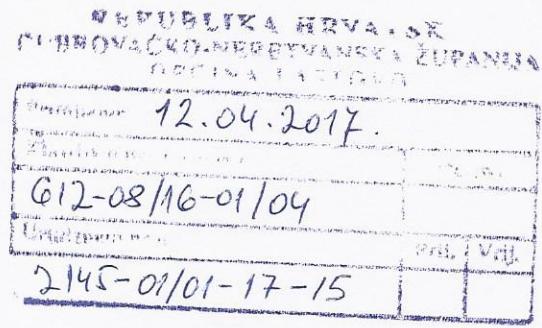

Alzato.

Primo Piano.

Casa del conte in Lungosta.

VODITELJ PROJEKTA: Jelica Peković, dipl.ing.arh.

SURADNIK: Luka Peković, dipl.ing.arh.

Dubrovnik, 2016.

omega
engineering

SADRŽAJ:

I.	POLAZIŠTA	str. 2
1.	Metodologija i ciljevi zaštite	str. 2
2.	Stanje zaštite kulturnog dobra	str. 4
II.	POVIJESNI PREGLED IZGRADNJE	str. 5
1.	Razdoblje 13. i 14. stoljeća	str. 5
2.	Razdoblje od 15. stoljeća do 1806. godine	str. 9
3.	Razdoblje nakon 1806. godine	str. 16
III.	VALORIZACIJA I PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA	str. 27
1.	Valorizacija	str. 27
2.	Prikaz vremena izgradnje dijelova sklopa	str. 29
3.	Prijedlog konzervatorskih smjernica	str. 30
IV.	LITERATURA	str. 31

I. POLAZIŠTA

1. METODOLOGIJA I CILJEVI ZAŠTITE

Promišljanje o odnosu prostornog planiranja i očuvanja graditeljskog nasljeđa moglo bi započeti poznatim tumačenjem kako je svaka arhitektura interpolacija i kako se svakim novim arhitektonskim ostvarenjem ulazi ili prodire u određenu povijesnu situaciju. Za kvalitetu zahvata odlučujuće je uspijeva li se to novo opskrbiti svojstvima koja stupaju u smisleni odnos napetosti s onim što je već tu bilo. Jer da bi novo moglo naći svoje mjesto najprije nas mora potaknuti da iznova vidimo ono postojeće¹. Važnost i značaj konzervatorske podloge kao osnove za izradu dokumenata prostornog uređenja, temelji se na znanju i senzibilitetu osnovanom na uočavanju i shvaćanju prostora, njegovih prirodnih i kulturnih slojeva.

Konzervatorska podloga je dio prostorno-planske dokumentacije određenog područja koji se bavi kulturnom baštinom. Takva podloga sadrži povijesni pregled razvoja, odnosno nastanka kulturne baštine određenog područja, katalog pojedinačnih građevina, ocjenu stanja, valorizaciju i smjernice uređenja te prijedloge načina revitalizacije i očuvanja povijesno-urbanih i/ili ruralnih sredina, kao i pojedinačnih kulturnih dobara. Temeljena na sustavno provedenom proučavanju zatečenih struktura, terenskim i arhivskim istraživanjima, **valorizacija** predstavlja najzahtjevniji i najodgovorniji posao i uz vrednovanje i kontekstualizaciju pojedinačnih struktura, uključuje razmatranje prostornih odnosa u ambijentu, matrica izgradnje, suodnosa s krajolikom, što je od posebne važnosti za sve buduće zahvate, gdje ispravna valorizacija znači "*svojevrstan predtekst stvaralačkog čina, stvaranje svih potrebnih preduvjeta da se intervencija identificira s prostorom*"². Valjano vrednovanje zatečene strukture rezultirat će **konzervatorskim smjernicama**, koje, ugrađene u prostorno-plansku dokumentaciju, usmjeravaju buduće intervencije bilo da se radi o održavanju, revitalizaciji ili novoj izgradnji. Iako svaka pojedina prostorna situacija zahtijeva specifičan pristup, kao načelno određenje navodimo stav vodećeg teoretičara suvremene konzervacije, sir Bernarda Feildena: "*Intervencije u povijesnim gradovima trebaju biti primjerene postojećim tipologijama i poštivati odnose, mjerila, volumene, mase, obrise, ritmove, teksture i boje, vrijednosti koje zajednički čine njihove bitne oznake*"³.

¹ P. Zumthor, Misliti arhitekturu, Zagreb, 2003., str.17-18

² I. Maroević, Sadašnjost baštine, Zagreb, 1986., str.207

³ B. M. Feilden, Uvod u konzerviranje kulturnog nasljeđa, Zagreb, 1981.

Svjestan zahtijeva što ih postavlja suvremenost, ali i brojnih promašaja uzrokovanih ishitrenim odlukama, neukošću i nepoštivanjem struke, Radovan Ivančević je, na sebi svojstven način, zadirući u srž problema, uveo pojam "radijus ozračja spomenika", definirajući ga kao "radijus (nevidljivog) kruga ili, točnije, hemisferu u prostoru oko spomenika, koja označava optimalnu ili minimalnu nužnu zaštitnu zonu prostora, što omogućuje spomeniku normalno trajanje i slobodno „disanje“.⁴

Kako bi se naglasila potreba za što širim sagledavanjem prostornog konteksta i što točnjim percipiranjem njegovih vrijednosti, potrebno je navesti i pristup Kevina Lynch-a, koji je definirao pojam slike grada analizirajući njeno pamćenje i mogućnost reprodukcije urbanih prostornih odnosa i karakteristika⁵ uz tezu o postojanju pet svojstvenih gradskih elemenata koji tvore kostur urbane vizualne slike svakog grada: putovi, putanje kojima se promatrač kreće, rubovi ili granice što razgraničuju različite površine i označavaju prekide kontinuiteta, distrikтивeliki ili središnji dijelovi grada tipičnog karaktera, čvorista ili strateške točke grada, te obilježja odnosno uočljivi orijentiri.

Radom i suradnjom konzervatora i stručnjaka drugih struka na izradi prostorno-planske dokumentacije omogućena je planska provedba zaštite kulturnih dobara, što jamči prikladno vrednovanje kulturno-povijesnih vrijednosti i konačno odgovarajuću zaštitu. Isto tako određen je i preciziran režim zaštite, uvjeti korištenja i uređenja prostora.

Kulturno nasljeđe je općenit termin koji upotrebljavamo za sve oblike nematerijalne i materijalne baštine, te sve vrste materijalnih zdanja, urbanističko-arhitektonskih cjelina, pojedinačnih arhitektonskih ostvarenja i arheoloških lokaliteta, koji su stvoreni u čovjekovoj mnogostrukoj i višežnačnoj kulturnoj tradiciji.

Povijesna mjesta i središta posebna su kategorija nepokretnog kulturnog nasljeđa. Pojam povijesnog mjesata obuhvaća svako mjesto, što ga je oblikovao čovjek (i) ili priroda i čije povijesne, estetske, umjetničke, etnografske, znanstvene ili literarne vrijednosti ili vrijednosti legende opravdavaju njegovu zaštitu i unapređivanje.

Integralno očuvanje kulturnih vrijednosti obuhvaća aktivnosti od zaštite pojedinačnih povijesnih građevina do očuvanja cjelovitih naselja, gradova i širih prostora.

U skladu s usvojenom metodologijom izrade konzervatorske podloge bitnu sastavnicu čini **pravni aspekt** zaštite i očuvanja kulturnih dobara, izražen kroz važeći Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne

⁴ R. Ivančević, "Radijus ozračja spomenika", Radovi Instituta za povijest umjetnosti, 20, Zagreb, 1996., str.27- 40

⁵ K. Lynch, Slika jednog grada, Beograd 1974.

"novine" 69/99), kao i Pravilnik o Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske ("Narodne novine" 37/01), te Uputu o načinu utvrđivanja sustava mjera zaštite za nepokretna kulturna dobra predložena za upis u Registar kulturnih dobara (od 28.05.2004.).

Kulturna dobra upisuju se u **Registar kulturnih dobara** na temelju rješenja o utvrđivanju svojstva kulturnog dobra, koja u skladu sa Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara donosi:

1. za Listu preventivno zaštićenih kulturnih dobara Konzervatorski odjel nadležan na području na kojem se pretpostavljeno kulturno dobro nalazi;
2. za Listu zaštićenih kulturnih dobara pomoćnik ministra kulture;
3. za Listu kulturnih dobara od nacionalnog značaja ministar kulture.

Režimi zaštite u granicama obuhvata planske dokumentacije za prostor grada Korčule utvrdili su se na sljedeći način:

2. Zaštićena pojedinačna kulturna dobra

Zaštitni i drugi radovi na kulturnom dobru i unutar prostornih međa određenih rješenjem mogu se poduzeti samo uz prethodno odobrenje nadležnog tijela.

3. Zaštita kulturnih dobara od lokalnog značaja

Prema čl. 17. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 68/99) predstavničko tijelo Grada predlaže zaštitu kulturnih dobara dok će način njihove zaštite utvrditi uz prethodnu suglasnost nadležnog tijela.

2. STANJE ZAŠTITE KULTURNOG DOBARA

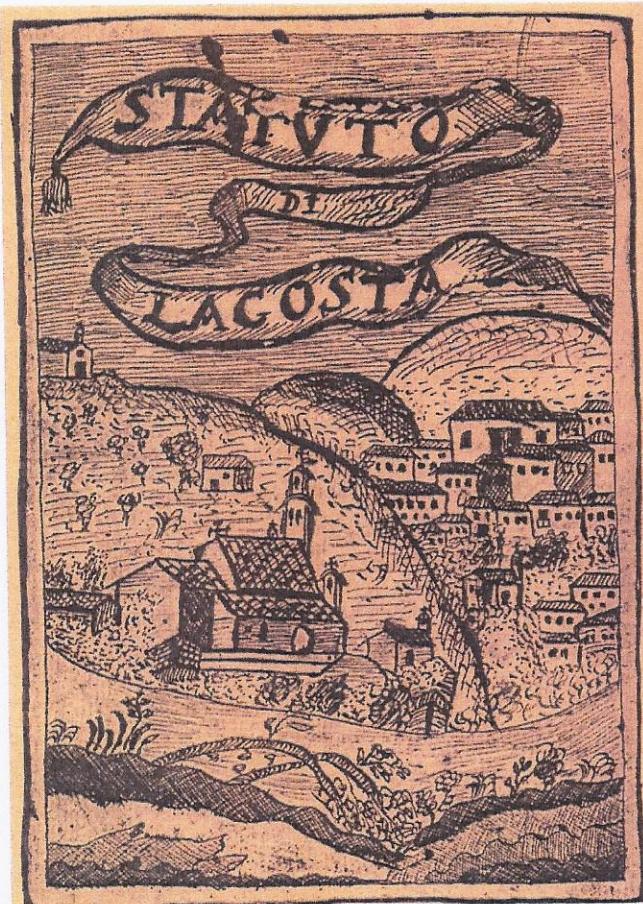
Izvod iz Registra kulturnih dobara RH kojim je posjed upisan na Listu preventivno zaštićenih dobara

Lastovo	Kuća Grbin (Fantela), zvana Palac na lokalitetu Knežev dvor	čest.zgr. 455 i 456, čest.zem. 6067 i 6126	k.o. Lastovo	Datum: 11.03.2016. Klasa: UP/I-612-08/16- 05/0062 Urbroj:532-04-02- 17/10-16-01	P-5295	11.3.2019.
---------	---	---	-----------------	---	--------	------------

II. POVIJESNI PREGLED IZGRADNJE

1. RAZDOBLJE 13. I 14. STOLJEĆA

Pretpostavlja se da je otok Lastovo priključen Dubrovniku 1254. godine tj. iste goine kada je Korčula izabrala mlečanina Marsilija Zorzija (Giorgi) za kneza, nakon isteka njegova kneževskog mandata u Dubrovniku⁶. Prvi dokument koji navodi da je Lastovo dio dubrovačke općine je XV. poglavje I. knjige dubrovačkog Statuta iz 1272. godine, u kojem je zabilježeno da su Lastovci predali sebe i svoj otok općini grada Dubrovnika uz uvjet da će im se sačuvati svi njihovi stari običaji koje oni međusobno održavaju⁷. Nadalje, u istom poglavljiju je određeno da će dubrovačka općina dati otok svom knezu koji će boraviti u Dubrovniku⁸.

Naslovnica Lastovskog statuta iz knjižnice Male Braće u Dubrovniku (lijevo) i prva stranica prijepisa Lastovskog statuta iz 15. stoljeća iz knjižnice Senata u Rimu (desno); preuzeto iz: Lastovo kroz stoljeća, str. 82 i Lastovski Statut, str. 517

In nomine domini nostri iesu christi. Amen. Quis est homo qui
bius et deus ordinameti et de te usque dela universitate
ratis et deo comuni dela isola delagosta facit et or-
dinat p' tutti li homini dela universitate de quelli
isola in publico aeterno de populo. In loco reipo de ser-
bacio de lorenzo conte dela dicta isola p'lo nobis
le et famo homo mis bartholomio gravinigo hono-
rabile conte de ragusa lequal usance et ordinameti
si sono deduci et confirmati ala dicta universita-
te et alo comuni delagosta perlo p'liu mis bartho-
lomeo conte. Anno domini MCCCXV. In dictione et
tanta die tecimo mensis iunij. ~

S' ammo et tenemo che ogni persona che fara
o nero commettera homicidio tibia morte et
esse morto alemnat morte, se ne possa esse
legittimamente che quello homicidio hauesse fatto de
fenderdose. Et se quello che hauesse facto le homici-
dio fugisse e scampasse sia bandito perpetuamente de
la isola delagosta et deo suo testecto, et tutti li beni
mobili et stabili telo tutto homicida uegnano alli be-
redi telo homicida salvo la ratione de ogni persona in
quelli beni, et se lo homicida non hauesse herede chello
tutto bene uegna allo pui propinquuo deo homicidato.

De ferire senza morte. Capitulo. ~

Otenemo et statuimus che ogni persona che fer-
ra altri con spada co' cortello con maza de fer-
ro co' pietra o uer co' altra arma e fara sangue
et questo de loqual fosse fento non morisse pagante de-
la pena nostra p' cinque duc. p' banco alo comuni
delagosta et pagare le spese dela medicina. ~

6 A. Jurica, Lastovo kroz stoljeća, Lastovo, 2001., str. 62

7 *** Statut Grada Dubrovnika, Dubrovnik 2002., str. 99

8 A. Jurica, Lastovo kroz stoljeća, Lastovo, 2001., str. 62-63;

Isti ovaj tekst je zapisan na početku lastovskog Statuta 1310. godine: *Notandum est quod quando homines da Lagusta dederunt se et Insulam Lagustam Comunii Ciuitatis Ragusii hoc pacto dederunt se et insulam suam videlicet quod Comune Ragusii iuravit mantenere eis omnes antiquas suas cosuetudines quas ipsi inter se habent et secundum hoc pactum communii Ragusii dedit eam de sua voluntate comitti suo qui pro tempora erit in Ragusia⁹.*

U upravnom pogledu cijeli otok s okolnim škojima i otočićima od Sušca do Vrhovnjaka postaje jedna upravna jedinica - knežija (comitatus). Knežija se dijelila na manje jedinice, koje su se nazivale *cotrata*. Dubrovački knez u početku nije boravio na otoku, nego je imenovao svoga zamjenika koji se nazivao knez (comes), rijeđe potknez (vicecomes) ili zamjenik (vicarius). Prvi poznati knez bio je Ivan de Volcio (1275), a od 1284. do 1285. godine upravlja Vlaho, sin Rossina de Xocato, a 1297. godine Vladimir (Valdemirus)¹⁰.

Otisak pečata Lastovske komune s likovima sv. Kuzme i Damjana
preuzeto iz: *Lastovski statut*, str. 518.

Budući da dubrovački knez nije osobno upravljao Lastovom, sustav dubrovačke vlasti se polako izgrađivao. Izgleda da su Lastovci u početku morali plaćati određeni novčani iznos, vjerojatno u obliku nekog poreza, dubrovačkom knezu. Naime, 14. svibnja 1280. godine Dubrovčanin Ilija Teodora de Rasti platio je u ime Lastovaca dubrovačkom knezu 15 perpera pod uvjetom da mu Lastovci vrate novac do 29. lipnja iste godine. Poslije se pitanje dubrovačkog kneza riješilo ovako: Dubrovčanin-kandidat koji je želio otici na Lastovo za kneza, platio bi dubrovačkom knezu 60 perpera godišnje, u dva obroka: 30 perpera na Božić, a 30 na sv. Petra u lipnju. Mandat lastovskog kneza trajao je u to doba obično dvije godine. Osim toga je lastovski knez morao donijeti dubrovačkom knezu sokolove i meso od 200 kunića (de conillis) i privesti žene koje su bile u preljubu da mu postanu robinje (*debeni esse ancillae comitis, sclae*). Za uzvrat je lastovski knez mogao ubirati desetinu od žita i vina i sve ostale prihode koji su mu pripadali. Takvu je obvezu preuzeo Vlaho Rossini de Xocato 12. kolovoza 1284. godine¹¹.

⁹ *** Lastovski statut, Split 1994., str. 361

¹⁰ J. Lučić, Iz srednjovjekovne prošlosti otoka Lastova, Radovi Instituta za hrvatsku povijest, br. 6., Zagreb, 1973., str. 40

¹¹ Codex Diplomaticus VI, Zagreb, 1908., str. 493; dokument br. 409 (T. Smičiklas)

Tijekom vremena je dubrovački knez povećavao podavanja pa su se Lastovci 1308. godine žalili mletačkom duždu koji je uvažio žalbe i 12. kolovoza odredio da će Lastovci godišnje davati dubrovačkom knezu osam velikih libara novca i 15 perpera umjesto sokolova, a knez će slati na Lastovo svoga namjesnika (*vicarius*) za kojega će dobiti još 50 perpera¹². To je ukupno iznosilo 225 perpera, kako je potvrdilo i dubrovačko Veliko vijeće 7. siječnja 1313. godine¹³. Lastovski knez je, kao prva instancija, rješavao imovinskopravne, uglavnom zemljišnopravne slučajeve i razmirice oko granica posjeda, a kazne su bile do 25 perpera. Uz kneza su bili i suci (*faciat venire....ambos iudices*) obično dva, ali ih je moglo biti i više, koji su sudjelovali u svim presudama koje je knez izričao, ali su bili prisutni i na parnicama koje su se vodile u Dubrovniku za slučajeve silovanja, preljuba, krađe stoke, napada i krađe omiških gusara ili se ispitivala valjanost presuda koje su bile donesene na Lastovu.

Polovicom 14. stoljeća, nakon Zadarskog mira 1358. godine i uspostave središnje uprave Dubrovačke Republike, Veliko vijeće je imenovalo Dobru Menčetića za lastovskog kneza, a lastovski Zbor (*Sboro*), koji je od davnine imao najvišu vlasti na otoku postupno gubi ulogu donošenja statutarnih odredbi pa je koncem 14. stoljeća u glavi 52. Lastovskog statuta navedeno: "... *Mi vam savjetujemo i želimo da statutarne odredbe stvarate na onaj način kako se stvaraju u našemu gradu Dubrovniku pa vam na uobičajeni način i šaljemo prijepis njegova Statuta...*"¹⁴. Od sredine 14. stoljeća dubrovački predstavnici borave na otoku pa je i knežev dvor tada zasigurno sagrađen visoko nad mjestom, iznad župne crkve, a ispod utvrde koja je vjerojatno i prije zidanja kneževe kuće postojala na Glavici¹⁵. Tada je ranija građevina, koja se spominje u prvoj polovici 14. stoljeća kao općinska i kneževa kuća, *domum domini comitis*, primjerice prilikom diobe zemlje 1. studenoga 1347. godine¹⁶, vjerojatno bila proširena pa je služila ne samo za smještaj kneza, nego se koristila i kao sudnica te ured i državna kancelarija.

Lokalitet na kojem je podignut dvor i danas se, kao i u povijesnim dokumentima, naziva "*kraj Palaca*" ili "*pod Palacom*"¹⁷. Na tom je lokalitetu svećenik i lastovski bilježnik Andrija Skrinjić (*Andrea Schrinich*) dao podignuti crkvu sv. Ivana, koja se u dokumentima spominje 1344. godine te 1374. godine kada se navodi da još nije dovršena¹⁸. Podignuta je jednobrodna crkva s nižom, polukružnom apsidom na istoku te s po četiri lezene na južnom i sjevernom unutrašnjem zidu koje oblikuju plitke, široke niše bez ikakvih profilacija. Nad pravokutnim portalom zapadnog pročelja izvedena je romanička luneta u koju je kasnije postavljen grb, čiji srednjovjekovni štit čine dva kosa pojasa između kojih je uklesan stilizirani ljljan i dvije šesterokrake zvijezde i koji se povezuje

¹² Codex Diplomaticus VIII, Zagreb, 1910., str. 214; dokument br. 181 (T. Smičiklas)

¹³ *** Lastovski statut, Split 1994., str. 36; J. Lučić: Prošlost otoka Lastova u doba Dubrovačke Republike

¹⁴ *** Lastovski statut, Split 1994., str. 228-229

¹⁵ C. Fisković, Lastovski spomenici, Split, 1966., str. 91

¹⁶ Codex Diplomaticus VIII, Zagreb, 1910., str. 370; dokument br. 306 (T. Smičiklas)

¹⁷ u dokumentima 18. stoljeća npr. "*pod Palaz*"

¹⁸ G. Čremošnik, Notarske listine sa Lastova, Spomenik SAN XCI, Beograd, 1939., str. 35 i 55

s lastovskim svećenikom Marinom sinom Vlahana Vitića¹⁹, kako je uklesano i na slabo čitljivom gotičkom natpisu u nadvratniku:

I IN X N: IN: 1350 ANI FO COMENCADO QUE
STA GLISIA P, MA: DI P ANDREA DI SCRINA:
IN 1418: FO COPITA QUESTA GLISIA P, MA DI P MARIN DI BLACAN:

Romanička luneta s naknadno ugrađenim grbom i nadvratnik s natpisom (gore) i zapadno pročelje crkve sv. Ivana na lokalitetu Pod Palacom (dolje); fotografija: L. Peković, 2016.

Zabatno, zapadno pročelje je završeno pravokutnim, uskim prozorom nad kojim je izvedena polukružna luneta, postavljena na dvije konzolice. Južno pročelje rastvoreno je samo jednim, vjerojatno kasnije oblikovanim, pravokutnim prozorom u okviru od kamenih klesanaca.

¹⁹ C. Fisković, Lastovski spomenici, Split, 1966., str. 54-55

2. RAZDOBLJE OD 15. STOLJEĆA DO 1806. GODINE

Tijekom 15. i 16. stoljeća vlada je donijela nekoliko odredbi o trajanju kneževa mandata i plaći. Tako je 1436. godine bilo određeno da ako knezu ne stigne zamjena na kraju njegova mandata od godinu dana te on ostane na otoku dulje, tri do četiri mjeseca, to mu lastovska općina nije dužna platiti jer su otočani siromašni pa ih ne treba dodatno opterećivati. U istoj odluci se obvezuje Malo vijeće da dva mjeseca prije isteka mandata mora predložiti Velikom vijeću da izabere zamjenika²⁰, a 1445. godine je u Velikom vijeću izglasana odluka da knez smije napustiti otok u srpnju, kolovozu i rujnu te otići u Babino Polje na Mljet jer je na Lastovu ljeti zrak nezdrav i haraju bolesti²¹. Zbog važnosti položaja Lastova u okviru povijesnih zbivanja Veliko vijeće je, 29. siječnja 1487. godine, odlučilo da lastovski knez mora biti stariji od 35 godina, što je i ponovljeno u 91. glavi lastovskog Statuta²².

Knez je svake godine na blagdan sv. Mihovila sazivao zbor pred crkvom sv. Kuzme i Damjana na kojem je birao nove lokalne službenika te su objavljivane različite odredbe od kojih su neke već bile sadržane u Statutu, ali se smatralo da se na njih mora podsjetiti²³. Redovito su se birali suci, blagajnik, zdravstveni službenici te glavar i njegovi pomoćnici, ali broj službenika nije bio stalan nego su bili imenovani ovisno o prilikama pa su primjerice 1508. godine određena dva čuvara (*guardiani*) koji će stražariti na visovima i motriti kretanje oružanih brodova, a kasnije su imenovani procjenjivači šteta (*stimatori*), portolani, službenici oružja (*officiales supra armamenta*), službenici za nadzor javnih puteva (*officiali delle vie comuni*), za noćno čuvanje luke (*officiali in porto le notti*) te nadzornici žita, ulja i drugih namirnica (*homeni sopra li grani, oglie et altre vitovaglie*)²⁴.

Lastovski knez je nosio srebrni prsten s pečatom sv. Vlaha, kojega je dubrovački knez i Malo vijeće predalo Mihu Saraki 1514. godine prilikom preuzimanja dužnosti, a koji je on morao predati svome nasljedniku ili članovima Maloga vijeća²⁵. Pod kneževim nadzorom se dijelilo žito koje je dubrovački Senat slao kako bi se ublažila glad, a 1517. godine knez je objavio da se ne smiju prodavati uvezene žitarice ili bob iz Apulije skuplje od tržišne cijene u Dubrovniku te su bile određene cijene kolačićima (*bazulai, bozzolaio*) iz Barlette i Manfredonije, a 1531. godine bilo je određeno da se stoka može klati samo u mesnici, riba se smjela prodavati samo u ribarnici, nije bilo dopušteno bacati kamenje u luku, na tuđu zemlju ili na javne puteve, koji su morali biti prohodni kao i oni koji su vodili kroz vrtove, polje i vinograde, a novi se nisu smjeli probijati²⁶.

²⁰ *** Lastovski statut, Split 1994., str. 262

²¹ *** Lastovski statut, Split 1994., str. 52; J. Lučić: Prošlost otoka Lastova u doba Dubrovačke Republike

²² *** Lastovski statut, Split 1994., str. 254

²³ *** Lastovski statut, Split 1994., str. 54; J. Lučić: Prošlost otoka Lastova u doba Dubrovačke Republike

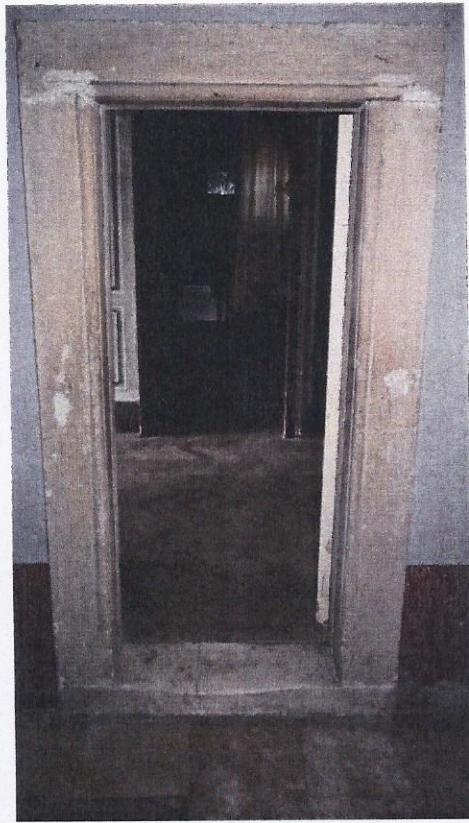
²⁴ *** Lastovski statut, Split 1994., str. 54-56; J. Lučić: Prošlost otoka Lastova u doba Dubrovačke Republike

²⁵ Diversa Lagustae, 14., f. 237 v.

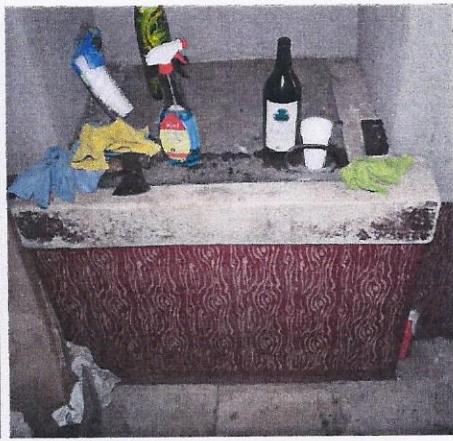
²⁶ *** Lastovski statut, Split 1994., str. 55-56; J. Lučić: Prošlost otoka Lastova u doba Dubrovačke Republike

Odlukom Vijeća umoljenih od 8. lipnja 1546. godine odobrena je gradnja novog i udobnijeg kneževa dvora uz uvjet da dubrovačka Vlada nabavi kupe i drvo te isplati majstoru, a za ostalo su se morali pobrinuti sami Lastovci: "... prima pars est de dando libertatem D. Rectori et Consilio quod pro fabricando in Lagusta unam domum commodam pro usu comitis nostri possint provedere expensis communis de cuppis, legna, monetas et denariis pro operis magistrorum reliquas ver res quod lagustini teneantur pro dicta domo nova inpendere..."²⁷ Prema sačuvanim arhivskim dokumentima, gradnja je završena u ožujku 1572. godine, isplatom majstora za kamen i drvo²⁸.

Na sjevernom pročelju u razini kata sačuvan je renesansni kameni okvir vrata prema sjevernom, "stražnjem" prolazu s kamenim popločenjem, vjerojatno iz istog perioda. Jasno je vidljivo da je desni kameni dovratnik kasnije pomaknut prema sredini otvora čime je smanjena izvorna svjetla širina vrata. Visina kamenog praga tih vrata, danas istrošenog vremenom i korištenjem, kao i položaj te visina kamene, vjerojatno kasnije postavljene i olicene krune bunara u niši sjevernog zida na kamenom, istrošenom popločenju svjedoče o izvornosti razine i oblikovanja toga popločenja sjevernog prolaza.

Renesansana vrata (gore desno) s detaljima lijevog i desnog dijela nadvratnika (gore lijevo) te pragom i izvornim kamenim popločenjem (dolje lijevo); obojana kamena krma bunara na izvornoj razini poda sjevernog prolaza
fotografije: L. Peković, 2016.

²⁷ Cons. Rogatorum, 47, f. 219

²⁸ Diversa Lagustae, 9. dana 26. ožujka 1572.

Sedamdesetih godina 16. stoljeća lastovski knez je bio Petar (Secondo) Lukarević koji je, prema nekim autorima, postavio na dvor grb Republike, kao i vlastiti s tri ljljana na kosom pojusu u štitu i dao ispisati natpis koji danas nije sačuvan, a donosi ga F. Radić te dataciju tumači C. Fisković²⁹:

TEMPORE NOBILIS
PETRI. SECUNDI DE
LVCARIS. COMITIS
LAGVSTE. MDL.XXI
AUGVSTI

U ljeto 1601. godine dubrovački je Senat najavio da će unijeti neke izmjene u lastovski Statut, što se u prvom redu odnosilo na povećanje plaće lastovskom knezu sa 75 na 200 perpera s tim da stare obveze ostaju te da se u kneževom dvoru urede dvije tamnice: jedna za žene i jedna za muškarce³⁰, a što se tumači kao povod za dizanje lastovske bune koja je trajala od 1602. do 1606. godine. Vjerojatno zbog te pobune, ali zasigurno zbog položaja i uloge otoka u sve većem pomorskom prometu, kasnije je dodana obveza popravljanja kneževa dvora "...alla fabrica di questo palazzo..."³¹ i danonoćnog stražarenja na kaštelu, a 1639. godine se spominju i kneževi čuvari "... guardian del palazzo di Signor Conte..."³² i postavljanje dva kneževa čuvara. Zatvor se spominje u odredbama lastovskog kneza i sudaca od 24. svibnja 1705. godine, prema kojima niti jedan otočanin ne smije trgovati s s osobama na stranim i domaćim brodovima koji se uktve na bilo kojem mjestu na otoku, prije nego predstavnik toga broda dođe do kneza i dobije dopuštenje za slobodno poslovanje, jer je prekršitelja čekala kazna od 50 perpera u korist Republike i zatvoru u kneževoj palači³³.

U radovima početkom 17. stoljeća je izведен volumen s gustijernom pred južnim pročeljem, nad kojom je oblikovana terasa, koja se spominje u odluci lastovskog kneza Marina Bunića i sudaca prema kojoj se sav novac od nekih globi i različitih kazni, prikupljen tijekom 1662. i 1663. godine trebao potrošiti za izradu kipa sv. Vlaha, koji se imao postaviti u nišu na pročelju tarace³⁴. Barokna niša u hrapavom kamenom, pravokutnom okviru, nad kojim je profilirani zabat sačuvana je do danas, a kip sv. Vlaha nije iz 17. nego je izrađen i u nišu postavljen u 19. ili 20. stoljeću, kako je utvrdio C. Fisković te pretpostavio da je izvorni možda zatekao F. Radić 1892. godine³⁵. Radovi na tom dijelu dvora su završeni 1666. kako je uklesano na do danas sačuvanoj ploči s natpisom, koja je ugrađena ispod niše:

MEN. AVGV. MDCL
XVI COM: ILL: D
ANDR. DE BONA

²⁹ C. Fisković, Lastovski spomenici, Split, 1966., str. 92 (F. Radić, Knjiga o uredbama i običajima skupštine i obćine otoka Lastova, Zagreb 1901.)

³⁰ *** Lastovski statut, Split 1994., str. 62-63; J. Lučić: Prošlost otoka Lastova u doba Dubrovačke Republike

³¹ Diversa Lagustae, 34

³² Diversa Lagustae, 20, f. 179

³³ Diversa Lagustae 37, f. 43-43'

³⁴ Diversa Lagustae 27 i 37

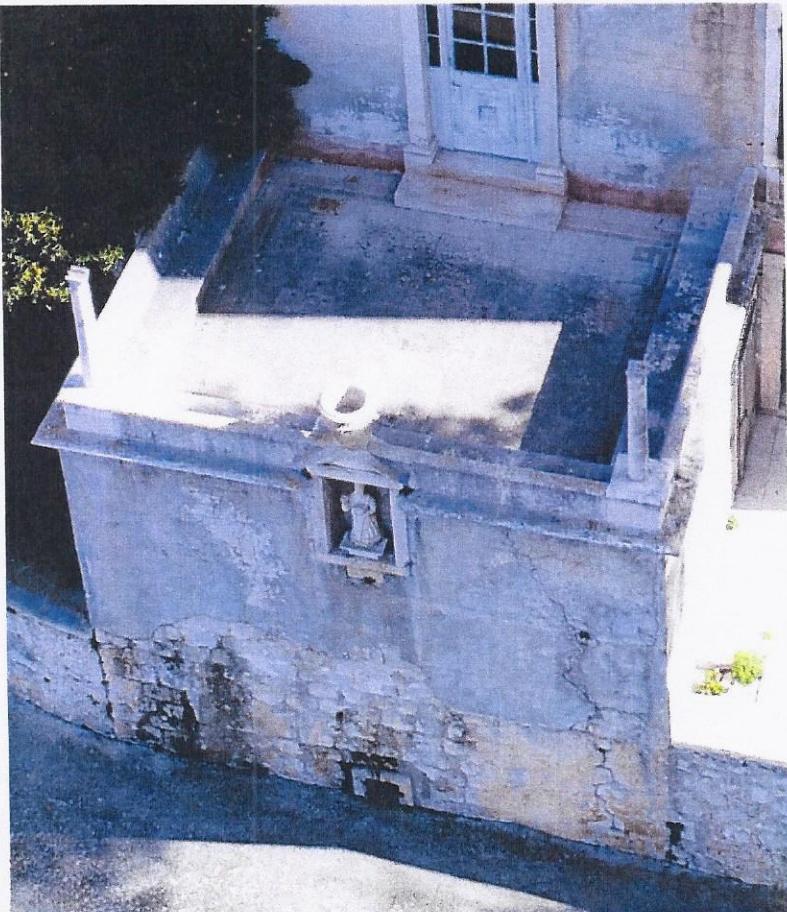
³⁵ C. Fisković, Lastovski spomenici, Split, 1966., str. 94

Barokna niša s kasnije postavljenim kipom sv. Vlaha ispod koje je ugrađena ploča s natpisom iz 1666. godine (lijevo) i detalj ploče s natpisom (dolje)
fotografije: L. Peković, 2016.

Prema sačuvanom dokumentu od 13. lipnja 1696. godine, može se zaključiti da je na terasi bila pergola od drvenih greda koju su lastovci trebali pokrivati suhim granjem svako ljeto, kako bi knezu osigurali sjenicu, " ... accio siano portate la frasca et altro per accomodar la sieniza in Palazzo..."³⁶. Kazna za neizvršavanje te obveze je bila pet groša i tri dana zatvora.

Današnja taraca u gabaritima povijesne fotografija: L. Peković, 2016.

³⁶ Diversa Lagustae 34

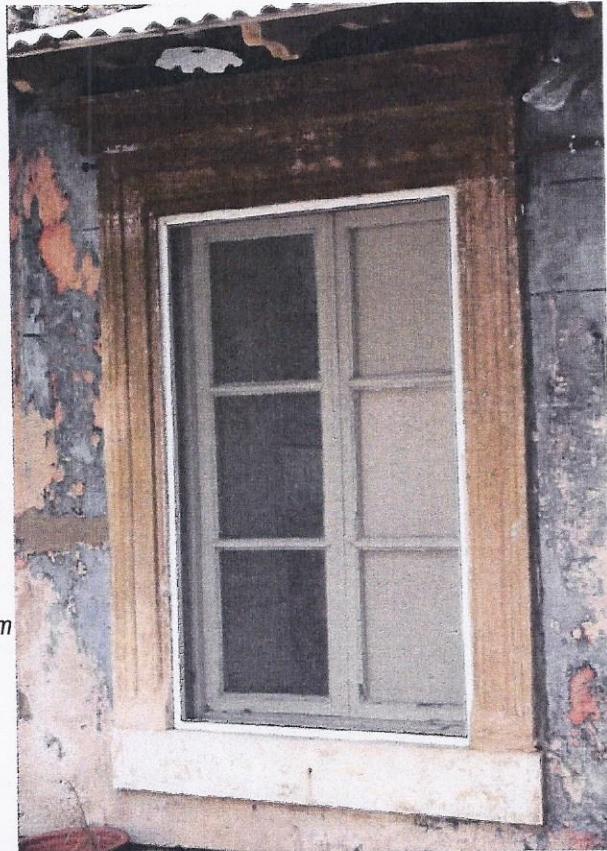
U proširenju dvora bila je postavljena i preslica sa zvonom koje se koristilo u slučaju opasnosti ili napada na kneza, a na čiji zvon je stanovništvo trebalo hitno doći u Dvor³⁷. Prema sačuvanim arhivskim dokumentima, koncem 17. i početkom 18. stoljeća je u dvoru bila krušna peć i zidana peć za grijanje prostorija³⁸. Krušna peć je vjerojatno bila u sklopu kuhinje koja je podignuta uz sjeverni ogradni zid, a volumen te građevine, pokrivene trostrešnjim krovištem, je sačuvan do danas s velikim pravokutnim prozorima u plitko profiliranim kamenim okvirima na istočnom i zapadnom pročelju. Prije te gradnje sjeverni prolaz je bio popločan kamenim pločama koje su na sjevernom potezu, uz ogradni zid parcele imale obrađen odvodni kanal, djelomično vidljiv i danas.

Volumen kuhinje pokriven trostrešnjim krovištem (gore), prozor u plitkom, geometrijski profiliranom okviru na zapadnom pročelju prepostavljeni kuhinje (desno) i sačuvani odvodni kanal u izvornom kamenom popločenju (desno dolje)
fotografije: L. Peković, 2016.

U 18. stoljeću su se vršili manji popravci, među kojima je neke, 1715. godine, izvodio drvodjelac Hijacint Tulli pa su slijedeće godine ostakljena vrata, a 1718. godine je slikar Pepo izradio dvije slike³⁹. Sjenica na taraci, prekrivena suhim granjem nije vjerojatno bila dovoljno reprezentativna pa je 1777. godine na taraci sagrađena lođa na zidanim pilastrima tzv. *pavijun*.

Kupe za lastovski *pavijun* dopremljene su iz Cavtata, grede iz Trsta, a daske iz Bakra. Prozori su bili zatvoreni

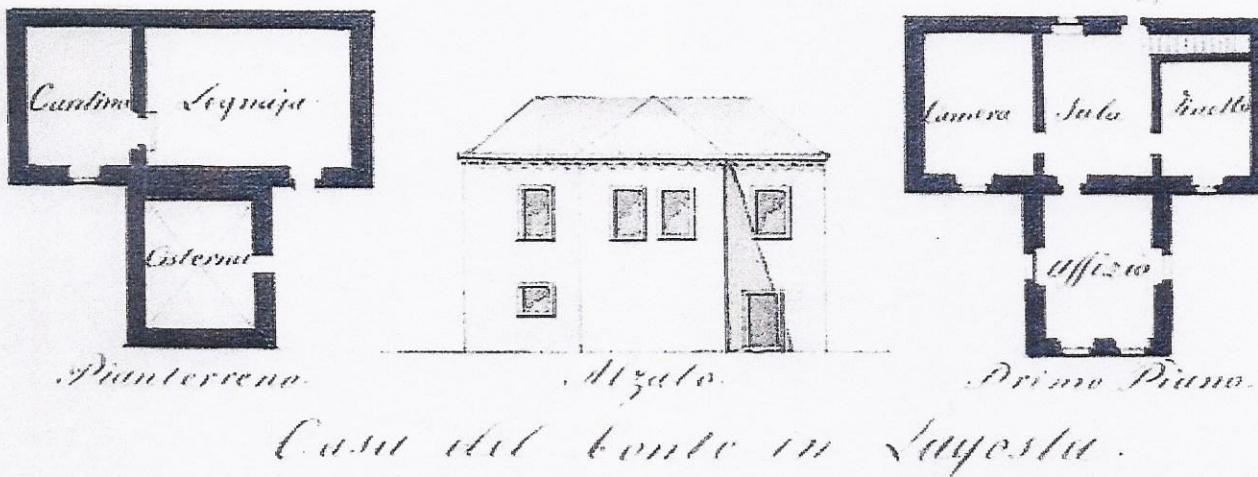
³⁷ Diversa Lagustae 32 i 40

³⁸ Libro di entrata ed uscita del Camerlengo di Lagosta 1709. - 1734.

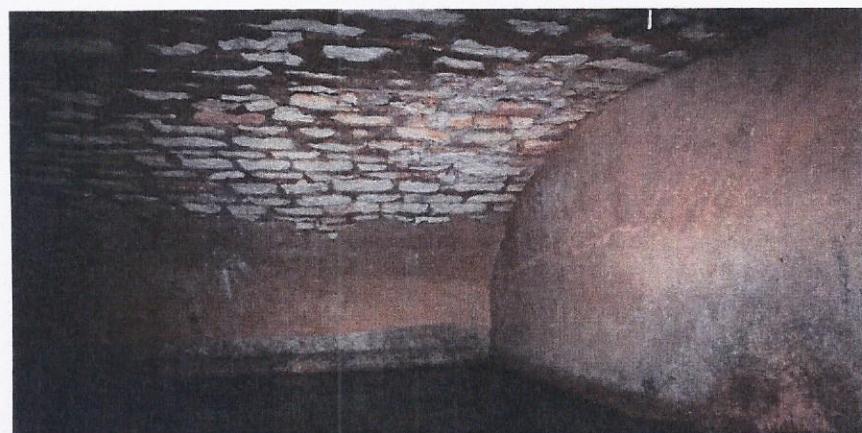
³⁹ Libro di entrata ed uscita del Camerlengo di Lagosta 1709. - 1734.

staklima u olovu⁴⁰. Ta zatvorena, ostakljena lođa je bila povezana sa saločom u kojoj je knez saslušavao stranke kako je navedeno u dokumentu od 27. siječnja 1729. godine, u kojem se spominje i ogradni zid parcele: ".... a drugi put namieriosam se u Palazu die doscio Antun Chialich i u salociga je V(aše) G(ospodstvo) esaminavalo, a ia sam sto pod sienizom diesam cuo vikat V. G. usve glase.... kako su bili otvorena vrata od saloce kros koja se ide pod sienizu....pak sam se afacio priko mira od Palaza...."⁴¹.

Opis prostorija iz ovog dokumenta odgovara tlocrtnom rasporedu kata, koji je dokumentirao inženjer Lorenzo Vitelleschi 1827. godine. Središnji prostor kata zauzimala je saloča (*Sala*) iz koje se ulazilo u sobu (*Camera*) na zapadnoj, dnevni boravak tj. blagovaonicu (*Tinello*) na istočnoj te u kneževu kancelariju (*Uffizio*), koja je zapravo bila lođa s četiri prozora, na južnoj strani. Soba i tinel su imali po jedan prozor na južnom zidu, a u sjeveroistočnom uglu je bilo jednokrako, vjerojatno "L" stubište za potkrovље U prizemlje se ulazilo vratima prostrane drvarnice (*Legnaja*) iz koje se ulazilo u podrum (*Cantina*) s jednim manjim južnim prozorom, a cijeli južni volumen je zauzimala cisterna s bačvastim, kamenim svodom i otvorom na istočnom zidu, u koji je izvorno mogla biti smještena kruna bunara. Osnovna zgrada bila je pokrivena četverostrešnim, a južni volumen, nad gustijernom trostrešnjim krovistem.

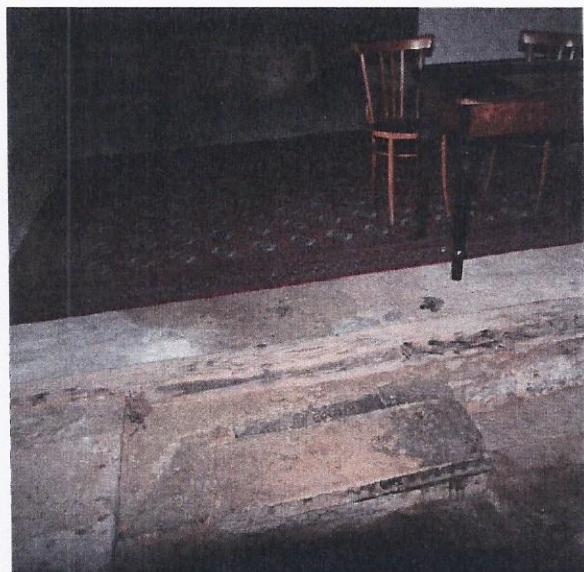
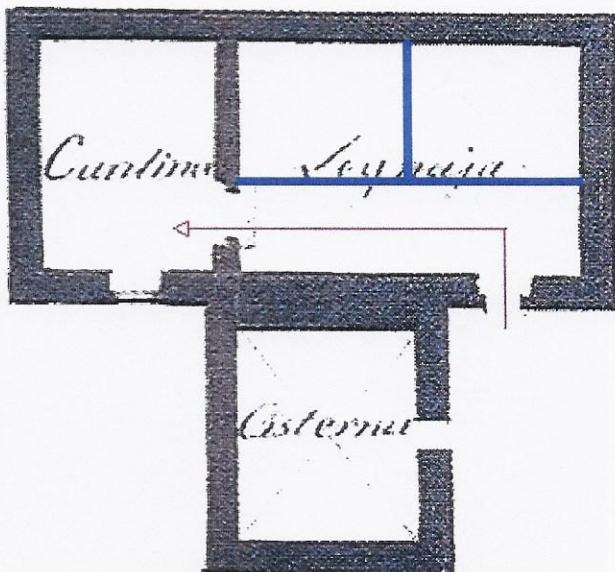
Tlocrt prizemlja (Pianterreno), kata (Primo Piano) i južno pročelje (Alzato) kneževa dvora u Lastovu (Casa del Conte in Lagosta) koje je izradio inženjer Lorenzo Vitelleschi 1827. godine (gore) te bačvasti, kameni svod gustijerne (dolje) preuzeto iz: Povijesne i statističke bilješke o dubrovačkom okruglu, T. XLIX; fotografija: L. Peković, 2016.

⁴⁰ Diversa Lagustae 51, f. 164 v.

⁴¹ Diversa Lagustae 42, f. 14

Tlocrti inženjera Vitelleschia ne prikazuju zatvore za koje se može samo pretpostaviti da su bili na razini prizemlja i zauzimali sjeverni dio prostora kasnije drvarnice (*Legnaja*), koji je i danas ukopan i bez prozora. U južnom dijelu toga prostora s izvornim podom od kamenih ploča je mogao biti izravni prolaz prema *Cantini*, podrumu ili spremištu, koje je bilo povišeno za, do danas sačuvane dvije stube. Uz sjeverni zid prostora, koji je mogao biti korišten kao zatvor, do danas je sačuvana široka zidana klupa, na kojoj su kažnjjenici mogli ležati, slično kao i u zatvorima Kneževa dvora u Dubrovniku. Uz južni zid je sačuvana nešto uža zidana klupa, koja se koristila za sjedanje. Danas su na sjevernoj, široj klupi prezentirane antičke amfore, a uklanjanje pregradnog zida između *Legnaje* i *Cantine* omogućilo je da se objedinjeni prostor prizemlja koristi za predavanja i prezentacije.

Prepostavljeni izvorni položaj zatvora (plavo) i linija kretanja (crveno) na tlocrtu prizemlja (gore lijevo); sačuvane dvije stube i položaj pregradnog zida drvarnice i podruma (gore desno) i pogled sa zapada na današnju dvoranu sa zidanim klupama i izvornim kamenim popločenjem poda (dolje); fotografije: L. Peković, 2016.

